

وزارت معارف

تعلیمات مدنی

صنف ۷

۱۳۹۸ هـ. ش.

سرود ملی

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د تورې
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هېواد به تل ځلېږي
په سینه کې د آسیا به
نوم د حق مودی رهبر

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ایماق، هم پشه یان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زره وي جاویدان
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

تعلیمات مدنی
صنف ہفتم

۱۳۹۸
ھ.ش

مشخصات کتاب

مضمون: تعلیمات مدنی

مؤلفان: گروه مؤلفان کتاب‌های درسی دیپارتمنت تعلیمات مدنی

ویراستاران: اعضای دیپارتمنت ویراستاری و ایدیت زبان دری

صنف: هفتم

زبان متن: دری

انکشاف دهنده: ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تالیف کتب درسی

ناشر: ریاست ارتباط و آگاهی عامه وزارت معارف

سال چاپ: ۱۳۹۸ هجری شمسی

مکان چاپ: کابل

چاپ‌خانه:

ایمیل آدرس: curriculum@moe.gov.af

حق طبع، توزیع و فروش کتاب‌های درسی برای وزارت معارف جمهوری اسلامی افغانستان محفوظ است. خرید و فروش آن در بازار ممنوع بوده و با متخلفان برخورد قانونی صورت می‌گیرد.

پیام وزیر معارف

اقراً باسم ربك

سپاس و حمد بیکران آفریدگار یکتایی را که بر ما هستی بخشید و ما را از نعمت بزرگ خواندن و نوشتن برخوردار ساخت، و درود بی‌پایان بر رسول خاتم - حضرت محمد مصطفی ﷺ که نخستین پیام الهی بر ایشان «خواندن» است.

چنانچه بر همه‌گان هویدا است، سال ۱۳۹۷ خورشیدی، به نام سال معارف مسمی گردید. بدین ملحوظ نظام تعلیم و تربیت در کشور عزیز ما شاهد تحولات و تغییرات بنیادینی در عرصه‌های مختلف خواهد بود؛ معلم، متعلم، کتاب، مکتب، اداره و شوراهای والدین، از عناصر شش‌گانه و اساسی نظام معارف افغانستان به شمار می‌روند که در توسعه و انکشاف آموزش و پرورش کشور نقش مهمی را ایفا می‌نمایند. در چنین برهه سرنوشت‌ساز، رهبری و خانواده بزرگ معارف افغانستان، متعهد به ایجاد تحول بنیادی در روند رشد و توسعه نظام معاصر تعلیم و تربیت کشور می‌باشد.

از همین رو، اصلاح و انکشاف نصاب تعلیمی از اولویت‌های مهم وزارت معارف پنداشته می‌شود. در همین راستا، توجه به کیفیت، محتوا و فرایند توزیع کتاب‌های درسی در مکاتب، مدارس و سایر نهادهای تعلیمی دولتی و خصوصی در صدر برنامه‌های وزارت معارف قرار دارد. ما باور داریم، بدون داشتن کتاب درسی باکیفیت، به اهداف پایدار تعلیمی در کشور دست نخواهیم یافت.

برای دستیابی به اهداف ذکر شده و نیل به یک نظام آموزشی کارآمد، از آموزگاران و مدرسان دلسوز و مدیران فرهیخته به‌عنوان تربیت‌کننده‌گان نسل آینده، در سراسر کشور احترامانه تقاضا می‌گردد تا در روند آموزش این کتاب درسی و انتقال محتوای آن به فرزندان عزیز ما، از هر نوع تلاشی دریغ نورزیده و در تربیت و پرورش نسل فعال و آگاه با ارزش‌های دینی، ملی و تفکر انتقادی بکوشند. هر روز علاوه بر تجدید تعهد و حس مسؤولیت‌پذیری، با این نیت تدریس را آغاز کنند، که در آینده نزدیک شاگردان عزیز، شهروندان مؤثر، متمدن و معماران افغانستان توسعه یافته و شکوفا خواهند شد.

همچنین از دانش‌آموزان خوب و دوست‌داشتنی به مثابه ارزشمندترین سرمایه‌های فردای کشور می‌خواهم تا از فرصت‌ها غافل نبوده و در کمال ادب، احترام و البته کنجکاوی علمی از درس معلمان گرامی استفاده بهتر کنند و خوشه چین دانش و علم استادان گرامی خود باشند.

در پایان، از تمام کارشناسان آموزشی، دانشمندان تعلیم و تربیت و همکاران فنی بخش نصاب تعلیمی کشور که در تهیه و تدوین این کتاب درسی مجدانه شبانه روز تلاش نمودند، ابراز قدردانی کرده و از بارگاه الهی برای آن‌ها در این راه مقدس و انسان‌ساز موفقیت استدعا دارم. با آرزوی دستیابی به یک نظام معارف معیاری و توسعه یافته، و نیل به یک افغانستان آباد و مرفعی دارای شهروندان آزاد، آگاه و مرفه.

دکتور محمد میرویس بلخی

وزیر معارف

- ۱ فصل اول: نیازهای ما
- ۳ ما چه نیازهایی داریم؟ (۱)
- ۵ ما چه نیازهایی داریم؟ (۲)
- ۹ فصل دوم: خانواده
- ۱۱ چرا ما به خانواده نیاز داریم؟
- ۱۳ چگونه می‌توانیم خانواده موفق داشته باشیم؟ (۱)
- ۱۷ چگونه می‌توانیم خانواده موفق داشته باشیم؟ (۲)

۲۱

فصل سوم: گروه‌های اجتماعی

۲۳

گروه چیست؟

۲۷

تأثیرات متقابل فرد و گروه

۳۳

فصل چهارم: شیوه‌های زنده‌گی در افغانستان

۳۵

کوچی‌ها چگونه زنده‌گی می‌کنند؟

۳۹

مردم روستا چگونه زنده‌گی می‌کنند؟

۴۳

زنده‌گی شهری در افغانستان

فصل اول

نیازهای ما

در این فصل درس‌های زیر را می‌خوانید:

- ما چه نیازهایی داریم؟ (۱)
- ما چه نیازهایی داریم؟ (۲)

اهداف فصل

از شاگردان توقع می‌رود که بعد از خواندن این فصل به اهداف زیر دست یابند:

- نیازهای مادی مهم انسان را درک کنند؛
- منابع تأمین نیازهای مادی و ضرورت محافظت از آنها را بشناسند؛
- مهم‌ترین نیازهای غیرمادی را بشناسند؛
- ضرورت ارتباط با خداوند ﷻ و مردم را درک کنند؛

ما چه نیازهایی داریم؟ (۱)

گفت و گو کنید

در کشور ما کوه، جنگل، دریا و معادن بسیاری وجود دارد. به نظر شما این منابع طبیعی چه منافعی برای ما دارند و کدام نیازهای ما را برآورده می‌سازند؟

انسان موجود نیازمند است. نیازهای انسان بسیار متنوع و گوناگون می‌باشد. یک بخش از نیازهای ما مادی هستند و بخش دیگر غیر مادی. خداوند جل جلاله برای رفع نیازهای مادی ما منابع خاصی را قرار داده است؛ مانند: کوه، دریا، جنگل، خورشید و معدن. بنابر این، ما به منابع موجود در محیط طبیعی خود نیازمندیم. با استفاده از سنگ کوه‌ها برای خود خانه می‌سازیم، با استخراج انواع فلزات از معادن برای خود لوازم و وسایل مورد نیاز را می‌سازیم، از گیاهان و جانوران غذا و پوشاک خود را تهیه می‌کنیم. موادی که در طبیعت به آنها نیاز داریم، گاهی به فراوانی در اطراف ما وجود دارد؛ مانند: هوا و نور، و گاهی به طور نسبی کمیاب است و برای تهیه آن باید کار و تلاش کرد؛ مانند: غذا، لباس و مسکن.

بررسی کنید

گفتیم که خداوند جَلَّ جَلَلَهُ در طبیعت منابع زیادی برای رفع نیازهای ما قرار داده است. به نظر شما: آیا این منابع پایان ناپذیر است؟ در صورت از بین رفتن این منابع چه مشکلاتی برای ما به وجود می‌آید؟ جامعه برای حفظ این منابع چه کارهایی را باید انجام دهد؟ وظیفه شما برای حفظ طبیعت چیست؟

باید توجه داشت که این منابع پایان‌ناپذیر نیستند و باید از آنها به طور معقول استفاده کنیم. کمبود آب از جمله مشکلاتی است که امروز مردمان جهان با آن روبرو هستند. از بین رفتن جنگل‌ها مشکل دیگری است که باعث جاری شدن سیل‌های متعدد و وارد شدن خسارات مختلفی به انسان و طبیعت می‌شود. همه ما وظیفه داریم که در جهت حفظ طبیعت تلاش کنیم، و در مقابل طبیعتی که خداوند جَلَّ جَلَلَهُ در اختیار ما قرار داده، مسؤولیم. به همین دلیل ما باید تلاش کنیم که طبیعت را به عنوان امانت الهی حفظ کنیم و ضمن رفع نیازهای فعلی خود به فکر آینده‌گان خود نیز باشیم، زیرا آنها نیز به این طبیعت نیاز دارند.

مروری بر درس گذشته

- انسان موجود نیازمند است.
- بخشی از نیازهای مهم انسان نیازهای مادی اوست.
- بعضی از نیازهای مادی ما در طبیعت به مقدار فراوان پیدا می‌شوند؛ مانند: هوا و نور.
- بعضی دیگر را باید با کار و تلاش از طبیعت استخراج کرد؛ مانند: غذا، پوشاک و مسکن.
- منابع طبیعی پایان‌پذیر است.
- ما باید با بهره‌برداری صحیح از طبیعت و منابع طبیعی در حفظ آن تلاش کنیم.

پرسشها

- ۱- مهم‌ترین نیازهای مادی انسان کدام‌ها اند؟
- ۲- آیا طبیعت نیازهای مادی ما را تأمین می‌کند یا غیرمادی را؟ توضیح دهید.
- ۳- وظیفه ما در قبال طبیعت چیست؟

فعالیت

از یکی اعضای خانواده خود سوال کنید که برای تهیه نان به چه چیزهایی نیاز داریم؟

ما چه نیازهایی داریم؟ (۲)

فکر کنید و پاسخ دهید

شما به عنوان یک نوجوان در آغاز راه زنده گی هستید و به طور حتمی برای آینده خود فکر کرده‌اید. بنابراین:

- ۱- چه هدف‌های را برای آینده خود در نظر گرفته‌اید؟ نام ببرید.
- ۲- آیا هدف‌های شما برای رسیدن به نیازهای مادی است یا نیازهای دیگری هم دارید؟ اگر دارید نام ببرید.
- ۳- برای رسیدن به هدف‌های خود به چه چیزهایی نیاز دارید؟

ما علاوه بر نیازهای مادی، نیازهای غیر مادی نیز داریم. نیازهای غیرمادی نیز انواع گوناگونی دارد. برخی از مهم‌ترین آنها را در این درس می‌خوانیم.

الف: شناخت و آگاهی

یکی از تفاوت‌های اساسی انسان و حیوان این است که انسان موجود آگاه است. پس، ما به عنوان انسان نیاز به شناخت و آگاهی داریم؛ اما شناخت از چه چیزی؟ مهم‌ترین چیزهایی که ما نیاز به شناخت آنها داریم؛ قرار زیر است:

۱- شناخت خود

ما باید خود را بشناسیم که کی هستیم؟ چه توانایی‌ها و چه ضعف‌هایی داریم؟ ما با شناخت نقاط قوت و ضعف خود می‌توانیم خود را ارزیابی کرده و اخلاق و رفتار خود را اصلاح کنیم.

۲- شناخت جهان هستی

ما نیاز به شناخت جهان و محیطی داریم که در آن زنده گی می کنیم، چون در پرتو این شناخت است که می توانیم شرایط زنده گی خود را آن گونه که می خواهیم، بسازیم و تغییر دهیم. این محیط شامل محیط طبیعی و محیط اجتماعی می گردد.

۳- شناخت خالق انسان و جهان

انسان به عنوان یک موجود آگاه و متفکر، به شناخت خود و محیط خویش اکتفا نمی کند، بلکه تلاش می کند که خالق و پروردگار خود را نیز بشناسد.

گفت و گو کنید

پرسش های زیر را به دقت بخوانید و درباره آنها گفت و گو کنید:

۱- آیا تا به حال تنها مانده اید؟

۲- در حالت تنهایی چه احساسی داشتید؟

۳- فکر می کنید که چه نیازهایی باعث به وجود آمدن این احساس در شما شده است؟

ب: ارتباط داشتن

نوع دیگری از نیازهای غیر مادی انسان، نیاز به ارتباط داشتن است. انسان نمی تواند به تنهایی و بدون ارتباط با دیگران به حیات خود ادامه دهد. ارتباطی که انسان به آن نیاز

دارد، گاهی با خالق و پروردگار اوست و گاهی با انسان های دیگر.

۱- ارتباط با خداوند ﷻ

ما در تمام لحظه های زنده گی نیاز داریم، تا با خداوند ﷻ ارتباط داشته باشیم. ارتباط ما با خداوند ﷻ از طریق نماز، دعا و قرائت قرآن کریم برقرار می شود. راز و نیاز با خداوند ﷻ ما را از احساس تنهایی، نگرانی و ناامیدی دور می کند و به ما آرامش می بخشد. در لحظه هایی که گرفتار مشکلات می شویم و احساس می کنیم هیچ انسانی قادر نیست به ما کمک کند، درک می کنیم که تنها خداوند ﷻ است که ما را یاری می دهد و گرفتاری های ما را رفع می کند. کسانی که به خداوند ﷻ ایمان دارند هر کاری را با نام و یاد او شروع می کنند، اطمینان دارند که خداوند ﷻ در تمام لحظه های زنده گی، نگهبان و یاری دهنده آنهاست.

۲- ارتباط با دیگر انسان‌ها

انسان‌ها موجودات اجتماعی‌اند و نیاز به برقراری ارتباط با همدیگر دارند. ما از سویی، برای رفع نیازهای مادی خود نیاز به هم‌فکری و همکاری دیگران داریم و از سوی دیگر، برای تأمین نیازهای عاطفی خود نیاز داریم که با دیگران ارتباط داشته باشیم، از خوشی‌ها و ناخوشی‌های همدیگر باخبر باشیم و نسبت به یکدیگر محبت ورزیم. انسان‌ها روابط زیادی با همدیگر دارند و هر کدام کاری را در جامعه انجام می‌دهند و به این ترتیب، به همدیگر کمک می‌رسانند تا بتوانند نیازهای‌شان را تأمین کنند. بنابراین، نتیجه می‌گیریم که ما نمی‌توانیم در انزوا و دور از سایر انسان‌ها زنده‌گی کنیم.

مروری بر درس گذشته

- ما علاوه بر نیازهای مادی، نیازهای دیگری هم داریم.
- یکی از نیازهای غیر مادی انسان نیاز به شناخت خود، شناخت محیط طبیعی و اجتماعی و شناخت خداوند ﷻ که خالق هستی است.
- نیاز به ارتباط داشتن نیز یکی دیگر از نیازهای غیرمادی بشر است. ما نیاز داریم که با مردم ارتباط داشته باشیم تا نیازهای مادی و عاطفی ما برطرف شود. همچنین، نیاز داریم که با خداوند ﷻ ارتباط داشته باشیم تا از او در همه کارها کمک و یاری بگیریم.

پرسش‌ها

- ۱- چند نمونه از نیازهای غیر مادی را نام ببرید؟
- ۲- چرا به ارتباط با دیگران نیاز داریم؟
- ۳- آیا انسان می‌تواند به تنهایی همه نیازهای خود را رفع کند؟ چگونه؟
- ۴- چرا انسان نیاز دارد که با خداوند ﷻ ارتباط داشته باشد؟

فعالیت

- خداوند ﷻ در قرآن کریم می‌فرماید: **يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ** (فاطر، آیه ۱۵). با کمک معلم دینی یا ملامام مسجد فعالیت‌ها را انجام دهید.
- ۱- معنای آیه شریفه را بنویسید.
  - ۲- این آیه چه ارتباطی با نیازهای مادی و غیر مادی انسان دارد؟
  - ۳- نتیجه را در کتابچه خود یادداشت نموده و در صنف بیان کنید.

خلاصه درس گذشته

- انسان موجود نیازمند است.
- ما نیازهای مادی و غیرمادی داریم.
- خداوند ﷻ طبیعت را منبع تأمین نیازهای مادی انسان قرار داده است.
- ما باید برای حفظ و نگهداری طبیعت تلاش کنیم.
- بخش دیگر نیازهای ما غیرمادی اند.
- شناخت خود، شناخت جهان هستی و شناخت خداوند ﷻ، ارتباط با خداوند ﷻ و ارتباط با سایر انسان‌ها از مهم‌ترین نیازهای غیرمادی انسان به شمار می‌روند.

فصل دوم

خانواده

در این فصل درس‌های زیر را می‌خوانید:

- چرا ما به خانواده نیاز داریم؟
- چگونه می‌توانیم خانواده موفق داشته باشیم؟ (۱)
- چگونه می‌توانیم خانواده موفق داشته باشیم؟ (۲)

اهداف فصل

از شاگردان توقع می‌رود که بعد از خواندن این فصل به هدف‌های زیر دست یابند:

- اهمیت خانواده را در زنده‌گی درک کنند؛
- به کارهایی که خانواده برای ما انجام می‌دهند، توجه پیدا کنند؛
- با ویژه‌گی‌های خانواده موفق آشنا شوند؛
- بتوانند به موفقیت خانواده خود کمک کنند.

چرا ما به خانواده نیاز داریم؟

گفت و گو کنید

در باره پرسش‌های زیر باهم گفت و گو کنید:

- ۱- اگر خانواده وجود نمی‌داشت، ما چگونه زنده گی می‌کردیم؟
- ۲- در خانواده شما چه کسانی زنده گی می‌کنند؟

همانگونه که در درس‌های گذشته خواندیم، انسان موجود نیازمند است. یکی از نیازهای مهم بشر است که نمی‌تواند بدون دیگران زنده گی کند. انسان از هنگام تولد نیاز به خانواده دارد، زیرا نمی‌تواند بدون مراقبت‌های خانواده زنده بماند. وقتی که بزرگ‌تر شد؛ بازم پدر و مادر، غذا، لباس، مسکن و امنیت او را تأمین می‌کنند تا به مکتب برود و درس بخواند. برادران و خواهران بزرگ‌تر و سایر اعضای بزرگ‌تر خانواده هر کدام او را در درس و کارهای شخصی کمک می‌کنند.

پرسی کنید

گفتیم که خانواده از لحظه تولد فرزندان، از آنها مراقبت می‌کند و برای اعضای خود غذا، لباس و مسکن تهیه می‌کند. به نظر شما:

- ۱- آیا این مراقبت‌ها فقط به دوران کودکی محدود می‌شود؟
- ۲- خانواده چه کارهای دیگری را باید برای اعضای خود انجام دهد؟

انسان وقتی به دنیایم آید. سخن گفتن، راه رفتن، ادب و شیوه زنده گی کردن با مردم را نمی داند. به تدریج که بزرگتر می شود، از والدین و سایر اعضای خانواده خود سخن گفتن را که گام اول در زنده گی اجتماعی است، فرا می گیرد و به دنبال آن آداب رفتار با دیگران را می آموزد. بنابر این، خانواده، انسان را برای زنده گی در جامعه تربیت کرده و آماده می سازد. خانواده، اعضای خود را از لحاظ اقتصادی و عاطفی حمایت و پشتیبانی می کند. غذا، پوشاک، خرج تحصیل و سایر نیازهای مادی آنها را تأمین می کند. همچنین، با محبت و صمیمیت نیازهای عاطفی آنها را نیز برآورده می سازد. در مواقعی که اعضا با مشکلی روبرو شوند با رهنمایی و کمک، آنها را حمایت می کند. این حمایت های مالی و عاطفی هم فرزندان و هم زن و شوهر را شامل می شود، چون همه اعضای خانواده نیاز به حمایت های خانواده دارند. نباید فراموش کرد که همه کودکان هم سن ما با خانواده خود زنده گی نمی کنند. اتفاقات بسیاری ممکن است باعث جدایی برخی از اطفال از خانواده اش شود. در این صورت افراد بزرگسال دیگری از خویشاوندان یا اعضای دیگر جامعه جایگزین پدر و مادر می شوند و در نتیجه، فرد تنها نمی ماند و نیازهای مادی و عاطفی او توسط افراد دیگر، تأمین می شود.

مروری بر درس گذشته

• انسان از هنگام تولد نیاز به خانواده دارد.

- .....•
- .....•
- .....•
- .....•
- .....•

پرسش ها

- ۱- انسان چه نیازهایی به خانواده دارد؟
- ۲- خانواده کدام نیازهای کودکان را تأمین می کند؟
- ۳- بزرگسالان چه نیازهایی به خانواده دارند؟
- ۴- خانواده چه چیزهایی را به کودکان می آموزد؟

فعالیت

در مورد وظایف خانواده در قبال فرزندان مطالبی را آموختید. به نظر شما فرزندان چه وظایفی در مقابل خانواده دارند؟ در این باره با چند نفر از هم قطاران خود صحبت کنید و نتیجه را در صنف گزارش دهید.

چگونه می‌توانیم خانواده موفق داشته باشیم؟ (۱)

گفت‌وگو کنید

همان‌گونه که عنوان درس نشان می‌دهد، این درس در باره خانواده موفق است.

به نظر شما یک خانواده موفق، باید چه ویژگی‌های داشته باشد؟

برخی از خانواده‌ها در تربیت اولاد، اداره امور و سایر وظایفی که دارند، موفق‌تر از دیگر خانواده‌ها می‌باشند. برای آشنایی با خانواده موفق، در این درس و درس بعدی بعضی از ویژگی‌های خانواده موفق را می‌خوانیم:

۱- احساس مسئولیت

عمل کردن به وظیفه از ویژگی‌های یک فرد مسئول است. وقتی وظیفه یا کاری بر عهده کسی گذاشته می‌شود، باید برای انجام دادن آن در خود احساس مسئولیت کند. این احساس باعث می‌شود تا فرد کارش را با دلسوزی و علاقه‌مندی انجام دهد.

بی‌گمان بارها مشاهده کرده‌اید که پدر یا مادر شما حتا در وقت خسته‌گی، بیماری و یا مشکلات دیگر، برای رفع نیاز فرزندان خود تلاش کرده‌اند. شما به عنوان فرزند آنها، در این هنگام چه احساسی نسبت به آنها داشته‌اید؟ صمیمیت و مهربانی از ویژه‌گی‌های خانواده‌یی است که اعضای آن نسبت به همدیگر احساس مسؤلیت می‌کنند.

۲- همکاری

می‌دانیم که در هر خانواده چند نفر زنده‌گی می‌کنند. آیا در خانواده شما یک نفر همه کارها را انجام می‌دهد، یا همه در انجام دادن آنها شرکت می‌کنند؟ اگر همه کارها برعهده یک نفر قرار بگیرد، چه مشکلاتی پیش می‌آید؟

اگر همه اعضای خانواده در کارها باهم همکاری کنند، کارها به سرعت انجام می‌شود و بر بعضی از اعضا فشار زیادی وارد نمی‌گردد، در حالی که اگر همکاری وجود نداشته باشد، یک عده بیکار می‌مانند و یک عده دیگر باید کارهای زیادی را انجام دهند.

بهترین کار این است که کارهای خانه میان اعضای خانواده تقسیم شود تا همه اعضای خانواده وظایف خود را بشناسند و با یکدیگر همکاری کنند.

۳- مشورت

گفت و گو کنید

یکی از راه های موفقیت انسان این است که در کارها با دیگران مشورت کند. اما با هر فردی می توان مشورت کرد؟ کسی که با او مشورت می کنید، باید دارای چه ویژه گی ها باشد؟

مشورت کردن استفاده از عقل و تجربه دیگران است. گرچه کسان زیادی هستند که می توانند در زنده گی به ما مشورت دهند؛ ولی اعضای خانواده اولین کسانی هستند که انسان باید با آنها مشورت کند. هر گاه فرزندان بخواهند در باره مسایل درسی، بازی و یا هر کار دیگر تصمیمی بگیرند، باید با پدر و مادر خود مشورت نمایند و از رهنمایی های آنها استفاده کنند. همچنین، پدر و مادر وقتی می خواهند تصمیمی بگیرند، باید با اعضای خانواده مشورت کرده و نظر آنها را بشنوند.

۴- نظم

گفت و گو کنید

آیا تا کنون برای شما اتفاق افتیده است که به خاطر گم شدن کتاب، کتابچه یا جوراب‌های تان، به مکتب یا محل دیگری دیر رسیده باشید؟
برای آنکه چنین مشکلی پیش نیاید، باید چه کار کرد؟

شاید مشاهده کرده باشید که برخی از خانه‌ها درهم ریخته و کثیف به نظر می‌رسند. اعضای این گونه خانواده‌ها در کارهای خود نظم و برنامه ندارند. نظم باعث می‌شود که کارها در موقع خود و به درستی انجام شود. وقتی که کارها درست انجام نشود میان اعضای خانواده مشکلاتی به وجود می‌آید که ممکن است موجب قهر، ناراحتی و یا عصبانیت و خشم آنها شود و روابط بین آنها آسیب ببیند. بنابر این، در یک خانواده همه اعضا باید منظم باشند و برای کارهای خود نظم و برنامه داشته باشند.

برای این کار لازم است که هر کس برای کارهای خود برنامه‌ی را تنظیم کند. این برنامه می‌تواند روزانه، هفته‌وار یا حتی ماهانه و یا بیشتر باشد.

مروری بر درس گذشته

- .....•
- .....•
- .....•
- .....•
- .....•

پرسش‌ها

- ۱- اگر ما در خانواده مسئولیت‌پذیر نباشیم، با چه مشکلاتی مواجه می‌شویم؟
- ۲- همکاری چه اهمیتی در خانواده دارد؟ بیان کنید.
- ۳- مشورت چیست و نقش آن در بهتر شدن امور خانواده کدام است؟
- ۴- اگر در کارهای خانه نظم وجود نداشته باشد، چه مشکلی پیش می‌آید؟

فعالیت

خانواده خود را به دقت مشاهده کنید و ببینید که مسئولیت‌پذیری، همکاری، مشورت و نظم تا چه حد در خانواده شما وجود دارد؟ برای هر کدام اگر حد اکثر ۲۵ نمره در نظر بگیریم، شما چند نمره برای خانواده خود می‌دهید؟

چگونه می‌توانیم خانواده موفق داشته باشیم؟ (۲)

گفت‌وگو کنید

در درس گذشته برخی از ویژه‌گی‌های خانواده موفق را شناختید. چه ویژه‌گی‌های دیگری را برای یک خانواده موفق می‌شناسید؟

۵- احترام متقابل

شما در خانه چگونه رفتار می‌کنید؟ آیا به پدر، مادر و دیگر اعضای خانواده احترام می‌گذارید؟ از آنها انتظار دارید که با شما چگونه رفتاری داشته باشند؟ وقتی به کسی احترام می‌گذاریم باعث می‌شود که دیگران هم به ما احترام بگذارند. در خانواده، پدر، مادر و فرزندان به همدیگر احترام می‌گذارند. در خانواده‌هایی که اعضای آن به همدیگر احترام می‌گذارند، همه اعضا احساس شخصیت و آرامش می‌کنند. اعضای چنین خانواده مؤدب و مهربان هستند و در جامعه هم با دیگران رفتار دوستانه دارند. وجود این‌گونه افراد در جامعه نشان دهنده آن است که آنها خانواده خوب و موفقی دارند.

۶- تحمل نظریات دیگران

می‌دانیم که حتی در یک خانواده، سلیقه افراد باهم فرق می‌کند. به طور مثال: رنگ مورد علاقه شما با رنگی که خواهر یا برادر شما دوست دارد، فرق می‌کند. ممکن است در مسایل دیگر نیز نظریات و دیدگاه‌های افراد با هم فرق کنند. در یک خانواده خوب هیچ یک از اعضای خانواده نظریات خود را بر دیگران تحمیل نمی‌کنند، به ویژه پدر و مادر که صلاحیت بیشتری در خانواده دارند، سعی می‌کنند نظرات فرزندان خود را بشنوند و اگر غلط باشد آنها را راهنمایی کنند. این امر زمینه‌ی می‌شود که اعضای این خانواده در اجتماع نیز به دیگران و نظریات آنان احترام بگذارند.

هرچه تعداد این گونه انسان‌ها در جامعه بیشتر باشد، می‌توانیم جامعه امن‌تر و باثبات‌تر داشته باشیم.

گفت و گو کنید

- در باره پرسش‌های زیر باهم گفت و گو کنید:
- ۱- نمونه‌هایی از فداکاری اعضای خانواده خود را ذکر کنید؟
  - ۲- شما تاکنون چه فداکاری‌هایی در خانواده خود کرده‌اید؟

۷- ایثار و فداکاری

فداکاری، یکی از صفات پسندیده و خوب انسان‌ها است. انسان بیش از همه برای اعضای خانواده خود فداکاری می‌کند. در کارهای پدر و مادر خود دقت کنید، آنها همیشه برای فرزندان خود فداکاری می‌کنند. به طور مثال: مادری که شب‌ها تا صبح از کودک خود مواظبت می‌کند و به او شیر می‌دهد، یا پدری که با زحمت فراوان مخارج زنده‌گی خانواده خود را فراهم می‌کند، در واقع زنده‌گی خانواده‌گی بر اساس فداکاری استوار است. اعضای خانواده رفتاری را که با یکدیگر دارند، متفاوت از رفتاری است که به طور معمول با دیگران دارند.

فداکاری در جامعه نیز بسیار ارزشمند است و انسان باید برای هموطنان و هموعان خود نیز ایثار و فداکاری کند. مردم از انسان‌هایی که به گونه‌های مختلف برای دیگران ایثار و فداکاری کرده و یا می‌کنند، قدردانی می‌نمایند. هرچه روحیه فداکاری در خانواده و جامعه زیادت‌ر باشد، افراد آن خانواده و جامعه از رفاه و آسایش بیشتری می‌شوند. بنابر این، از همین امروز تصمیم بگیریم که در همه کارها، چه در خانواده و چه در جامعه، از هر گونه ایثار و فداکاری برای دیگران دریغ نورزیم تا خانواده و جامعه خوب و مملو از روحیه فداکاری داشته باشیم.

مروری بر درس گذشته

.....

.....

.....

.....

.....

.....

پرسش‌ها

- ۱- احترام متقابل در خانواده چه اهمیتی دارد؟
- ۲- اگر در خانواده نظریات خود را بر دیگران تحمیل کنیم، چه اشکالی پیش می‌آید؟
- ۳- آیا در جامعه باید نظریات دیگران را تحمل کنیم؟ چرا؟
- ۴- به نظر شما فداکاری چیست؟ مثالی بیاورید.
- ۵- چرا اعضای خانواده برای آسایش و راحتی یکدیگر فداکاری می‌کنند؟

فعالیت

در یک صفحه توضیح دهید که شما در خانه چگونه به افراد بزرگ‌تر و کوچکتر از خود، احترام می‌گذارید.

خلاصه درس‌های گذشته

- انسان در خانواده زاده، می‌شود و تا آخر زنده‌گی در آن باقی می‌ماند.
- انسان همیشه به خانواده و حمایت عاطفی و مالی اعضای خانواده نیازمند است.
- ما بسیاری از چیزها را در خانواده یاد می‌گیریم.
- کسانی که به هر دلیلی از والدین و خانواده خود محروم می‌شوند در خانواده دیگری زنده‌گی می‌کنند و از حمایت‌های آن برخوردار می‌شوند.
- خانواده‌یی در وظایف خود موفق است که از ویژگی‌های زیر برخوردار باشد:
- اعضای آن نسبت به وظایف خود احساس مسؤلیت کنند، باهم همکاری داشته باشند، در کارها منظم باشند و باهم مشورت کنند. به یکدیگر احترام بگذارند و نظریات یکدیگر را بشنوند.

فصل سوم

گروه‌های اجتماعی

در این فصل درس‌های زیر را می‌خوانید:

- گروه چیست؟
- تأثیرات متقابل فرد و گروه.

اهداف فصل

از شاگردان توقع می‌رود که بعد از خواندن این فصل به

هدف‌های زیر دست یابند:

- درک کنند که انسان موجود اجتماعی است؛
- ضرورت عضو شدن در گروه‌ها را درک کنند؛
- انواع گروه‌ها را بشناسند؛
- سود و زیان عضویت در گروه‌ها را بشناسند؛
- بتوانند به عنوان اعضای فعال در گروه‌ها شرکت کنند.

گروه چیست؟

مقایسه و بررسی کنید

در فصل گذشته آموختید که خانواده نخستین گروه اجتماعی است که شما در آن عضو هستید. اما شما در گروه‌های دیگری نیز عضویت دارید و یا در آینده عضو می‌شوید. به طور مثال: در گروه دوستان، صنف، مکتب، گروه‌های ورزشی، هنری و شغلی. این گروه‌ها را باهم مقایسه کنید و در باره پرسش‌های زیر در صنف گفت‌وگو کنید:

- ۱- چه شباهت‌هایی بین شرایط عضویت در یک گروه با گروه دیگر وجود دارد؟
- ۲- از این بررسی چه نتیجه‌یی می‌گیرید؟

همان‌گونه که پیش از این خواندیم، انسان نمی‌تواند به تنهایی زنده‌گی کند. انسان‌ها همواره به یکدیگر نیاز دارند و بدین دلیل به یکدیگر پیوسته‌اند و گروه‌هایی را تشکیل می‌دهند. گروه‌ها با هدف‌ها و وظایف خاصی در جامعه شکل می‌گیرند که هر فرد عضویت شماری از آنها را به منظور برآورده شدن نیازهای خود، می‌پذیرد. برای آنکه چند نفر یک گروه را شکل بدهند، دست کم سه شرط باید وجود داشته باشد:

۱- ویژه‌گی‌های مشترک

اعضای هر گروه باید ویژه‌گی‌های مشترکی داشته باشند. به طور مثال: برای اعضای گروه خانواده رابطه فامیلی داشتن، در گروه صنف هم‌صنفی بودن و در گروه ورزشی در ورزش خاصی علاقه و مهارت داشتن، شرط است.

۲- روابط متقابل

شرط مهم دیگر گروه این است که اعضای آن باهم روابط متقابل داشته باشند. به گونه مثال: در گروه خانواده، ما با پدر و مادر و خواهر و برادر خود رابطه داریم، به هم کمک کرده و همدیگر را راهنمایی می‌کنیم و نیازهای مختلف یکدیگر را تأمین می‌کنیم. در گروه صنف ما با سایر هم‌صنفی‌های خود رابطه داریم، در مورد درس‌های مان باهم صحبت می‌کنیم و به همدیگر کمک کرده و از همدیگر راهنمایی می‌خواهیم. در گروه ورزشی با سایر اعضای تیم ورزشی تمرین کرده و همکاری می‌کنیم.

۳- روابط پایدار

هر گاه چند نفر با ویژه‌گی‌های مشترک باهم جمع شدند و روابط متقابل با یکدیگر داشتند، گروه تشکیل نمی‌شود؛ بلکه آنها باید روابط پایدار و طولانی‌مدت داشته باشند. پس هر گاه تعدادی از افراد با ویژه‌گی‌های مشترک باهم جمع شوند و فعالیت‌های مشترکی را انجام دهند و روابط متقابل به طور نسبی پایدار باهم داشته باشند، گروه شکل می‌گیرد.

مقایسه و گروه بندی کنید

در فعالیت‌های قبلی که انجام دادید، چند گروه را با یکدیگر مقایسه کردید و شباهت‌های آنها را بیان کردید. حال تلاش کنید که این گروه‌ها را بر اساس تفاوت‌هایشان به دو یا چند دسته گروه‌بندی کنید و سپس دلیل خود را بیان کنید.

همان طور که متوجه شدید، می‌توانید گروه‌ها را بر اساس تفاوت‌هایشان به شکل‌های مختلفی دسته‌بندی کنید. یکی از انواع طبقه‌بندی‌ها، تقسیم به گروه نخستین و گروه دومین است. در این تقسیم‌بندی چند معیار را باید در نظر بگیریم:

۱- در گروه‌های نخستین تعداد اعضا معمولاً کم است، در حالی که در گروه‌های دومین تعداد اعضای گروه زیاد اند.

۲- در گروه‌های نخستین افراد برای خود اعضا در گروه عضو می‌شوند، در حالی که در گروه‌های دومین افراد برای تأمین نیازهای گوناگون عضو گروه می‌شوند.

۳- روابط اعضا در گروه‌های نخستین صمیمی و عاطفی است؛ ولی در گروه‌های دومین روابط رسمی و تاحدی غیرصمیمی می‌باشد. با توجه به ویژه‌گی‌های یادشده، گروه‌هایی

مانند: خانواده و دوستان جزو گروه‌های نخستین و گروه‌هایی چون: گروه شغلی، گروه دومین هستند.
ویژه‌گی‌های این دو گروه در جدول زیر آمده است:

ویژه‌گی	گروه نخستین (گروه دوستان)	گروه دومین (گروه شغلی)
تعداد اعضا	تعداد اعضا کم است.	معمولاً تعداد اعضا زیاد است.
هدف	افراد برای خود اعضای گروه در آن عضو شده‌اند	برای تأمین نیازها و ارائه خدمت، عضو شده‌اند.
نوع روابط	روابط وفادارانه، صمیمی و عاطفی است.	روابط تاحدی رسمی و غیرصمیمی است.

مروری بر درس گذشته

- .....
- .....
- .....
- .....
- .....

پرسش‌ها

- ۱- گروه چیست؟
- ۲- چرا ما گروه تشکیل می‌دهیم؟
- ۳- برای عضویت در یک گروه چه شرایطی لازم است؟
- ۴- گروه‌های نخستین و دومین را توضیح دهید.
- ۵- بر اساس کدام ویژه‌گی‌ها می‌توان گروه‌ها را بر اساس نخستین و دومین تقسیم کرد؟

فعالیت

یکی از گروه‌هایی را که عضو آن هستید بررسی کنید و ببینید که ویژه‌گی‌های گروه نخستین در باره آن صادق است یا ویژه‌گی‌های گروه دومین؟

تأثیرات متقابل فرد و گروه

هر یک از شما در گروه‌های خانواده، دوستان، عالمان، هم‌صنفان، مکتب، مرکزهای ورزشی و هنری عضویت دارید. آیا تا به حال دربارهٔ ارتباطی که بین شما و گروه‌هایی که در آن عضویت دارید، فکر کرده‌اید.

تأثیرات گروه بر فرد

فکر کنید و پاسخ دهید

دربارهٔ روابطی که با هر یک از گروه‌ها دارید، جدول را با عبارت‌های دیگری تکمیل کنید.

نام گروه	تأثیر گروه بر فرد
خانواده	ما در خانواده روابط گرم و صمیمی با یکدیگر داریم.
دوستان	ما گاهی اوقات فراغت‌مان را با دوستان خود می‌گذرانیم.
صنف	بعضی از مشکلات درسی را با کمک هم صنفی‌هایمان حل می‌کنیم.
ورزش	برای شادابی و سلامت به ورزش مورد علاقهٔ خود می‌پردازیم.
هنر	تلاش می‌کنیم در امور هنری مورد علاقهٔمان مهارت پیدا کنیم.
مذهب	برای تلاوت صحیح قرآن کریم در جلسه‌های آموزش قرآن شرکت می‌کنیم.

با انجام فعالیت بالا دریافتید که ما با هر یک از گروه‌ها روابط مختلفی داریم و آن‌ها نیز تأثیرات گوناگونی بر ما دارند. گاهی راه و رسم انجام کارها را به ما نشان می‌دهند؛ زمانی از ما حمایت می‌کنند؛ گاه باعث می‌شوند با افرادی احساس دوستی کنیم و با بعضی دیگر مخالفت ورزیم؛ گاهی موجب شناخت بیشتر ما از خالق و جهان هستی می‌شوند؛ گاهی اطلاعات جدیدتری را در اختیار ما می‌گذارند؛ گاهی از تجارب آن‌ها استفاده می‌کنیم؛ گاهی ما را در یافتن راه درست هدایت می‌کنند و گاهی در ادارهٔ جامعه تأثیر دارند. در حقیقت ما با این گروه‌ها زنده‌گی می‌کنیم و تأثیرات این گروه‌ها در زنده‌گی ما غیر قابل انکار است.

گروه و زنده‌گی گروهی با وجود همهٔ تأثیرات مثبتی که برای فرد دارد، گاه ممکن است تأثیرات منفی نیز به دنبال داشته باشد و موجب وارد شدن آسیب‌های جدی در زنده‌گی فرد شود. به عنوان مثال، گاهی گروهی که در آن عضویت داریم، ما را به ارزش‌های غیر دینی فرا می‌خواند؛ گاه در مقابل انتقاد دیگران واکنش خشونت‌آمیز از خود نشان می‌دهد؛ گاه از ما انجام دادن کاری را انتظار دارد که درست نیست؛ گاه در گروه انتقاد و پرسش ما را نمی‌پذیرد و از ما انتظار دارد که بدون فکر و اندیشه از دستور گروه پیروی کنیم.

متأسفانه در جامعه بعضی گروه‌ها وجود دارند که کارهای غلط می‌کنند. به عنوان مثال: برخی از جوانانی که خوب تربیت نشده‌اند، به جای آنکه به کارهای مفید و آبرومندانه مشغول شوند تا برای خانواده و جامعه خویش خدمت کنند، به اعتیاد و استفاده از انواع مواد مخدر روی می‌آورند. آنها گروه‌هایی را تشکیل داده و انواع انحرافات و جرایم را مرتکب می‌شوند.

همان طور که متوجه شدید، عضویت در گروه هم می‌تواند اثر مثبت برای ما داشته باشد و هم اثر منفی. به همین دلیل، انتخاب گروه برای نوجوان و جوان انتخاب بسیار مهمی است، زیرا اشتباه در این انتخاب می‌تواند به تغییر مسیر زنده گی و گاهی تباهی او بیانجامد. به نظر شما در این انتخاب می‌توانیم با چه کسانی مشورت کنیم؟

تأثیرات فرد بر گروه

فکر کنید و پاسخ دهید

درباره تأثیرات هر یک از گروه‌هایی که در آن عضو هستید، فکر کنید و جدول زیر را با نوشتن جمله‌های مناسب کامل کنید.

نام گروه	تأثیر فرد بر گروه
خانواده	در برخورد با مشکلات راه حلی جدید ارائه می‌کنم.
دوستان	با دوستانم با صداقت و راستی رفتار می‌کنم.
مکتب	کتابی به کتابخانهٔ مکتب خود هدیه می‌کنم.
ورزشی	در جلسه‌های تمرین گروهی به طور منظم شرکت می‌کنم.

با انجام فعالیت بالا دریافتید که با وجود آنکه گروه بر فرد تأثیر می‌گذارد، فرد نیز به نوبهٔ خود می‌تواند بر گروه تأثیر بگذارد. به عنوان مثال، فرد گاهی موجب انسجام و وحدت بیشتر در گروه می‌شود؛ گاهی از آن به نوعی حمایت می‌کند به طوری که باعث ماندگاری و دوام بیشتر گروه می‌شود؛ گاه با ارائهٔ طرحی موجب پیشرفت و ترقی آن می‌شود؛ زمانی موجب رسیدن بهتر گروه به هدف خود می‌شود. بنابراین، تأثیرات فرد بر گروه نیز مانند: تأثیرات گروه بر فرد غیر قابل انکار است.

با وجود همهٔ تأثیرات مثبتی که فرد می‌تواند بر گروه داشته باشد، گاهی ممکن است که تأثیرات منفی نیز داشته باشد. به گونهٔ مثال، فرد می‌تواند با اصرار بر رأی خود به انسجام گروهی ضربه وارد سازد یا با سستی در انجام وظایف خود، در کار گروه نابسامانی وارد کند. اگر شما عضوی گروهی باشید که در آن چنین فردی عضویت داشته باشد، چه عکس‌العملی نشان می‌دهید؟

مروری بر درس گذشته

- .....•
- .....•
- .....•
- .....•
- .....•

پرسش‌ها

- ۱- چرا وقتی عضو یک گروه می‌شویم باید نظریات اعضای گروه را در نظر بگیریم؟
- ۲- اگر نظریات سایر اعضای گروه مخالف نظریات ما باشد، ما مجبوریم که نظریات آنها را بپذیریم یا راه دیگری هم وجود دارد؟
- ۳- آیا عضویت در هر گروهی مفید است؟ چرا؟
- ۴- چرا باید از عضویت در گروه‌هایی که کارهای نادرست انجام می‌دهند، پرهیز کنیم؟
- ۵- اگر یک فرد ناسالم رهبری گروه را در اختیار بگیرد، چه کار باید کرد؟

فعالیت

- گروه دوستان خود را در نظر بگیرید و بررسی کنید که:
- ۱- جایگاه شما در آن چگونه است؟
  - ۲- تصمیم‌های گروه بر اساس دیدگاه‌های همه اعضا گرفته می‌شود یا یکی دو نفر بیشتر اعمال نفوذ می‌کنند؟
  - ۳- آیا شما این گروه را برای خود مفید می‌دانید؟ چرا؟

خلاصهٔ درس‌های گذشته

- انسان موجود اجتماعی است.
- هر فرد برای برآورده شدن نیازهایش در گروه‌های مختلف عضو می‌شود.
- هرگاه تعدادی از افراد با ویژه‌گی‌های مشترک باهم جمع شوند، فعالیت‌های مشترکی را انجام داده و روابط متقابل به طور نسبی پایدار باهم داشته باشند، گروه شکل می‌گیرد.
- اگر تعداد اعضای گروه کم و روابط میان آنها دوستانه و صمیمی باشد، گروه نخستین است.
- اگر تعداد اعضای گروه زیاد و روابط میان آنها تاحدی رسمی باشد، گروه دومین به شمار می‌رود.

فصل چهارم

شیوه‌های زنده‌گی در افغانستان

در این فصل درس‌های زیر را می‌خوانید:

- کوچی‌ها چگونه زنده‌گی می‌کنند؟
- مردم روستا چگونه زنده‌گی می‌کنند؟
- زنده‌گی شهری در افغانستان چگونه است؟

اهداف فصل

از شاگردان توقع می‌رود که بعد از خواندن این فصل به هدف‌های زیر دست یابند:

- با کوچی‌ها و نحوهٔ زنده‌گی آنها آشنا شوند؛
- مشکلات زنده‌گی کوچی‌ها را درک کنند؛
- با زنده‌گی روستایی و نحوهٔ گذران زنده‌گی آنها آشنا شوند؛
- برتری‌ها لذت‌ها و مشکلات زنده‌گی روستایی را بشناسند؛
- با زنده‌گی شهری آشنا شوند؛
- با مشکلات شهرهای کشور آشنا شوند.

کوچی‌ها چگونه زنده‌گی می‌کنند؟

گفت‌وگو کنید

پرسش‌های زیر را به دقت بخوانید و درباره آنها گفت‌وگو کنید:

- ۱- تاکنون غزّدی کوچی را دیده‌اید؟
- ۲- چرا کوچی‌ها از جایی به جای دیگر کوچ می‌کنند؟
- ۳- کار و شغل کوچی‌ها چیست؟

عده‌یی از مردم ما در دامنه کوه‌ها و صحراها و در دامن طبیعت زنده‌گی می‌کنند. به آن‌ها کوچی گفته می‌شود. کوچی‌ها در غزّدی زنده‌گی می‌کنند. غزّدی خیمه‌یی است که از موی بز بافته می‌شود. کوچی‌ها مالدار هستند و انواع حیوانات اهلی از قبیل: گوسفند، بز، شتر و خر را نگهداری می‌کنند. آنها برای نگهداری حیوانات خود به دنبال چراگاه از جایی به جای دیگر نقل مکان می‌نمایند. کوچی‌ها در فصل‌های مختلف سال از مناطق گرم به مناطق سرد و بالعکس حرکت می‌کنند.

در خانواده‌های کوچی، به طور عموم افراد زیادی زنده‌گی می‌کنند. اعضای خانواده‌های کوچی‌ها به طور معمول عبارتند از: زن، شوهر، دختران، پسران، پدر کلان و مادر کلان، عروس‌ها، نواسه‌ها و احتمالاً عمه‌ها و کاکاها. همه اعضای خانواده با یکدیگر در کارها کمک و همکاری می‌کنند.

کارهای داخل غژدی مربوط به خانم‌ها می‌شود ولی کارهای بیرون از غژدی بر عهده مردان می‌باشد. کارهای داخل و بیرون غژدی میان اعضای خانواده تقسیم شده است و هر کس وظایف خود را انجام می‌دهد. مطابق رسم، نگهبانی از فرزندان، دوشیدن شیر حیوانات و تهیه محصولات لبنی، پخت و پز، شستن ظرف‌ها و لباس‌ها، جاروب کردن، نگهداری و پاک کردن داخل و اطراف غژدی و آوردن آب از جوی یا چشمه، وظیفه زنان است. البته، زنان و دختران در تهیه هیزم، بستن و بار کردن وسایل و برپا کردن غژدی‌ها نیز کمک می‌کنند. مردان کوچی، کارهای چرانیدن، خرید و فروش حیوانات، دفاع از غژدی‌ها در برابر دزدان، تهیه هیزم و فروش محصولات لبنی و پشم حیوانات را انجام می‌دهند.

کوچی‌ها غژدی‌های خود را در نزدیکی یکدیگر و در جایی که به آب دسترسی داشته باشند، برپا می‌کنند. آنها برای مدت کوتاهی در یک محل سکونت می‌کنند و بعد از آنکه علوفه یا سبزه چراگاه به اتمام رسید. دوباره کوچ می‌کنند و در جای دیگری غژدی‌ها را برپا می‌کنند. آنها معمولاً دورتر از آبادی‌ها و مزارع روستاییان غژدی می‌زنند تا حیوانات‌شان به مزارع دهقانان صدمه وارد نکند.

بررسی کنید

پرسش‌های زیر را بخوانید و درباره آنها بایکدیگر بحث و گفت‌وگو کنید:

- ۱- کوچی‌ها چه مشکلات خاصی دارند؟
- ۲- برای هر مشکل چه راه‌حلی پیشنهاد می‌کنید؟

مشکلات کوچی‌ها

کوچی‌ها در دامن طبیعت زنده‌گی می‌کنند و همیشه از هوای آزاد و مناظر زیبای طبیعت استفاده می‌کنند. با وجود این، آنها با مشکلات زیادی در زنده‌گی مواجه‌اند که مهمترین آنها را در اینجا می‌خوانیم:

آموزش

به دلیل آنکه کوچی‌ها همواره در حال کوچ و جابجایی هستند، بیشتر آن‌ها مکتب ندارند و فرزندان‌شان از نعمت سواد و تحصیل محروم می‌مانند.

صحت و درمان

کوچی‌ها از کمبود امکانات صحتی و درمانی رنج می‌برند. آن‌ها از کلینیک سیار که در مسیر راه همراه آن‌ها حرکت کند، برخوردار نیستند. به دلیل آنکه آن‌ها دورتر از شهر و روستا نیز خیمه می‌زنند، به امکانات صحتی شهر و روستا نیز به سختی می‌توانند دسترسی پیدا کنند.

خشکسالی و کمبود علف

کوچی‌ها به دنبال علف و چراگاه از جایی به جای دیگر کوچ می‌کنند و از این طریق حیوانات خود را پرورش داده و زنده‌گی خود را اداره می‌کنند. در سال‌هایی که بارنده‌گی زیاد و علف فراوان باشد، کار و زنده‌گی آن‌ها پررونق‌تر است؛ ولی در سال‌هایی که بارنده‌گی اندک باشد آن‌ها برای سیر کردن حیوانات خود با مشکل جدی مواجه می‌شوند.

در خشکسالی‌ها ممکن است حیوانات آن‌ها از گرسنه‌گی تلف شوند که در آن صورت خسارت‌های غیرقابل جبرانی به کوچی‌ها وارد می‌شود.

مروری بر درس گذشته

- .....•
- .....•
- .....•
- .....•
- .....•
- .....•
- .....•

پرسش‌ها

- ۱- چرا کوچی‌ها در دشت‌ها زنده‌گی می‌کنند؟
- ۲- تقسیم کار در میان اعضای خانواده کوچی چگونه است؟
- ۳- کوچی‌ها غزدهی‌های خود را در کجا و چگونه نصب می‌کنند؟
- ۴- مشکل آموزشی کوچی‌ها را بیان کنید.
- ۵- مشکل صحی کوچی‌ها را توضیح دهید.
- ۶- مشکلات کوچی‌ها را در خشکسالی‌ها بیان کنید.

فعالیت

از اعضای بزرگ‌تر خانواده کمک بگیرید مزایا و مشکلات زنده‌گی کوچی‌ها را در یک صفحه بنویسید.

مردم روستا چگونه زنده گی می کنند؟

مقایسه کنید

- در درس گذشته خواندیم که کوچی ها چگونه زنده گی می کنند. اکنون به تصویر روستا دقت کنید و به پرسش های زیر پاسخ دهید:
- ۱- تفاوت ها و شباهت های خانه های روستایی را با غزدهای کوچی بیان کنید.
  - ۲- روستاییان به چه کارهایی مصروف اند و از این جهت چه تفاوت ها و شباهت هایی با کوچی ها دارند؟

خانه های روستایی

تعداد زیادی از مردم کشور ما در روستاها زنده گی می کنند. روستا یا ده از شهر کوچک تر بوده و تعداد جمعیت آن نیز کمتر می باشد. در اکثر روستاها، خانه ها نزدیک به یکدیگر ساخته می شوند، اما در بعضی از روستاها که در دره ها واقع شده، خانه ها کمی دورتر از یکدیگر قرار دارند. مردم روستا در خانه های ساده زنده گی می کنند که اغلب آنها از سنگ و گل ساخته می شود.

در اطراف ده، باغ ها و کشتزارها قرار دارند که مردم ده در آن سبزی، گندم، حبوبات و درخت می کارند. مردم ده از محصولات زراعتی، باغداری و مالرداری، برای برآوردن نیازمندی های غذایی، پوشاکی و سوختی شان استفاده می کنند و با چوب درختان خانه های خود را پوشانیده و آن را گرم می کنند.

خانواده

خانواده در روستا اهمیت زیادی دارد. خانواده جای صمیمیت و مهربانی است که در آن زن، شوهر، دختران، پسران، پدرکلان، مادرکلان و شاید دیگر خویشاوندان باهم زنده گی می کنند. به طور معمول تعداد اعضای خانواده در روستا زیاد اند. اعضای خانواده در تصمیم گیری ها باهم مشورت می کنند و در کارهای داخل و بیرون خانه با هم همکاری می نمایند.

روابط مردم در روستا

مردم روستا باهم روابط بسیار گرم و عاطفی دارند. همه افراد یکدیگر را می شناسند و از افراد خانواده و وضعیت زنده گی یکدیگر باخبر هستند. مردم روستا مهمان را دوست خداوند ﷺ می دانند و به همین دلیل، آنها بسیار مهمان نواز بوده و از مهمان به خوبی پذیرایی می کنند. آنها در خوشی ها و ناخوشی های یکدیگر شریک اند. اهالی روستا در عروسی های یکدیگر شرکت می کنند و برای عروس و داماد تحفه می دهند. در جشن ها و روزهای عید، به دیدن همدیگر می روند و به بزرگان خانواده و فامیل احترام می گذارند. آنها کودکان و خردسالان را نوازش می دهند. در غم و گرفتاری های یکدیگر نیز شریک اند و تا جایی که ممکن باشد، به کسانی که مشکلات دارند، کمک می کنند.

بررسی کنید

- ۱- مردم در روستا به چه کارهایی اشتغال دارند؟
- ۲- زنده گی روستایی نسبت به زنده گی کوچی و شهری چه مزایایی دارد؟
- ۳- مردم روستا چه مشکلاتی دارند؟

کار و شغل

روستاییان به طور عموم به کارهای زراعت، باغداری و مالرداری می پردازند. آنها با کشت گندم، جو، جواری، باقلی و مانند اینها نیازهای غذایی خود را برآورده می سازند و با نهال شانی و پرورش درختان و باغداری و فروش محصولات آنها در بازار، نیازهای مالی دیگرشان را تأمین می کنند. آنها با پرورش انواع حیوانات از شیر و پشم آنها استفاده می کنند. روستاییان تولیدات اضافی خود را به شهرها برده و می فروشند.

در دهات مردم علاوه بر کارهای زراعت و مالرداری به کارهای دیگری نیز می پردازند. برخی از مهم ترین تولیدات روستاها، عبارتند از: قالین، گلیم، جوال، لحاف، جوراب، دستکش، جاکت، کلاه، کفش، چپلی، مشک، هاون و انواع ظروف چوبی و آلومینیومی. دخترها و پسرهای ده از کودکی شغل مادر و پدر خود را دنبال می کنند و آن را زیر نظر آنان یاد می گیرند.

کارهای جمعی و خَشر

در روستا برخی از کارها به صورت دسته جمعی انجام می‌شود. مردم در ساختن بند آب، پل، راه، پاک کاری جوی‌ها و کاریزها، درو کردن محصولات زراعتی، جاروب کردن برف راه‌ها در زمستان به طور جمعی کار می‌کنند. این کارها برای مردم روستا یک نوع تفریح هم به شمار می‌رود، زیرا آنان در هنگام کار آواز می‌خوانند و شادی می‌کنند.

اوقات فراغت

مردم روستا اوقات فراغت و بیکاری خود را در کنار یکدیگر می‌گذرانند. آنها هر وقت فرصت به دست بیاورند نزد یکدیگر رفته و باهم صحبت و درد دل می‌کنند. آنها مشکلات خود را با هم در میان می‌گذارند و از خاطرات تلخ و شیرین همدیگر آگاه می‌شوند. جوانان و نوجوانان بسیاری چیزها را در اوقات فراغت از بزرگان یاد می‌گیرند.

مشکلات روستا

با وجود آنکه زنده گی روستایی مزایای زیادی دارد که در زنده گی کوچی و شهری وجود ندارد، ولی مشکلاتی نیز در روستا وجود دارد که برخی از آنها را در ادامه درس می‌خوانیم:

صحت: بسیاری از دهات ما که با شهر فاصله زیادی دارند، دچار کمبود امکانات صحتی و درمانی هستند. بعضی اوقات، آنها به خاطر یک بیماری خیلی ساده با مشکلات بسیار بزرگی مواجه می‌شوند. خوشبختانه در اثر تلاش‌های وزارت صحت عامه، این مشکل در سال‌های اخیر اندکی کاهش یافته است.

مکتب و آموزش: با وجود آنکه وزارت معارف حتا در دورترین دهات کشور مکتب تأسیس کرده و خدمات آموزشی را ارائه می‌کند؛ ولی متأسفانه در برخی از دهات ما هنوز مکتب وجود ندارد و یا اگر هست، معلم و کتاب کافی وجود ندارد.

کمبود زمین، آب و وسایل زراعتی

همان گونه که پیش از این گفته شد، روستاییان بیشتر به کارهای زراعتی سروکار دارند؛ اما متأسفانه بسیاری از دهقانان ما یا زمین اندکی در اختیار دارند، یا آب کافی ندارند و اگر زمین و آب دارند وسایل پیشرفته زراعتی در اختیار ندارند. به همین علت، آنها نسبت به زحمتی که می‌کشند، محصول بسیار کمی می‌گیرند.

حوادث و آفت‌های طبیعی

دهقانان ما در مقابل حوادث و آفت‌های طبیعی بسیار ناتوان اند و متأسفانه هیچ مرجعی وجود ندارد که آنها را در مقابل این گونه زیان‌ها بیمه کند.

ماین‌ها

در سال‌های گذشته در کشور ما جنگ و درگیری وجود داشت. ماین‌هایی که از دوران جنگ باقی مانده تاکنون جان مردم را تهدید می‌کند. مؤسسات ماین پاکی با تلاش و فداکاری، بسیاری از منطقه‌ها، به ویژه منطقه‌های شهری را از ماین‌ها پاک کرده‌اند ولی در برخی از منطقه‌ها روستایی و اطراف راه‌ها، هنوز ماین باقی مانده که برای مردم محل و مسافران خطرناک است. جاهایی که با علامت سرخ نشانی شده خطرناک می‌باشد و مردم باید از آنها دوری کنند.

مروری بر درس گذشته

- .....
- .....
- .....
- .....
- .....
- .....

پرسش‌ها

- ۱- منبع درآمد مردم روستا چیست؟
- ۲- اگر یکی از اهالی روستا زیان ببیند، دیگران با او چه برخورد می‌کنند؟
- ۳- محصولات روستا در کجا به مصرف می‌رسد؟
- ۴- چند مورد از کارهایی را که در روستا به طور گروهی انجام می‌شود؟ نام ببرید.
- ۵- مشکلات مردم روستا را توضیح دهید.

فعالیت

یکی از مشکلات روستاییان را در نظر گرفته برای آن راه حل را پیشنهاد نموده در یک صفحه بنویسید.

زنده‌گی شهری در افغانستان

مقایسه کنید

در درس گذشته زنده‌گی روستایی را خواندید. اکنون به تصویر شهر دقت کنید و به پرسش‌ها، پاسخ دهید:

۱- چه تفاوت و شباهت‌هایی را بین شهر و روستا می‌بینید؟

۲- شما ترجیح می‌دهید که در کدام یکی زنده‌گی کنید؟ چرا؟

در درس‌های گذشته با شیوه زنده‌گی کوچی و روستایی در افغانستان آشنا شدیم. شیوه دیگر زنده‌گی شهرنشینی است. شهر جایی است که جمعیت زیادی در نزدیکی یکدیگر سکونت می‌گزینند و عمدتاً به کارهای اداری، تجاری و صنعتی اشتغال می‌ورزند. در شهرها خانه‌ها نزدیک به هم و بر اساس نقشه شهری ساخته می‌شود. در ساخت خانه‌های شهری از موادی مانند: خشت پخته، آهن، سمنت، قیر و غیره استفاده می‌شود. بنابراین، در شهرها اکثر خانه‌ها پخته‌کاری است. در شهرهای ما ممکن است خانه‌هایی باشد که از خشت خام درست شده باشد، ولی این خانه‌ها بدون توجه به اصول شهرسازی ساخته شده است.

خانواده

تعداد افراد در خانواده‌های شهری به طور عموم کمتر از خانواده‌های روستایی و کوچی است، زیرا در خانواده‌های شهری بسیاری از فرزندان جوان وقتی ازدواج می‌کنند، از پدر و مادر خود جدا شده و خانواده مستقلی را تشکیل می‌دهند. از طرف دیگر، خانواده‌های شهری نسبت به خانواده‌های روستایی فرزندان کمتری دارند. در خانواده‌های شهری به طور معمول

هم زن و هم شوهر در بیرون از خانه کار می‌کنند و آنها در کارهای داخل منزل به همدیگر کمک می‌نمایند. پدر و مادر تلاش می‌کنند تا وسایل زنده‌گی بهتر و آموزش مناسب‌تر را برای فرزندان خود فراهم کنند. فرزندان خانواده نیز به پدر و مادر خود احترام گذاشته و سعی می‌کنند تا از وسایلی که والدین‌شان فراهم کرده‌اند به خوبی استفاده کرده و از زحمات‌های آنها در عمل تشکر کنند.

شغل و کار

همان‌گونه که متوجه شده‌اید شغل و کار مردم کوچی، روستایی و شهری تا حد زیادی باهم فرق دارد. چنانکه پیش از این گفتیم، شهرنشینان بیشتر به کارهای اداری، تجاری و صنعتی اشتغال دارند؛ چون مرکزهای اداری دولتی و غیردولتی، مرکزها، تجاری و کارخانه‌های صنعتی بیشتر در شهر و حومه‌های آن قرار دارند و ساکنان شهر با کار در این مراکز زنده‌گی خود را می‌گذرانند. کار در ادارها و کارخانه‌ها در اوقات معینی انجام می‌شود و کارگران و کارمندان باید به وقت معین در کار حاضر شوند و به وقت معین کار را ترک گویند. مردم در روزهای جمعه و رخصتی‌های رسمی کار نمی‌کنند.

روابط اجتماعی

با وجود آنکه در شهر هر کس با افراد زیادی سروکار دارد؛ ولی با اکثر آنها رابطه گرم و صمیمی ندارد؛ بلکه تنها با عده اندکی که از اعضای خانواده یا دوستان نزدیکش

هستند رابطه عاطفی و صمیمی برقرار می‌کند. مردم در محل کار، در محله و کوچه و سایر جاها با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند؛ ولی این روابط منجر به روابط پایدار بین آنها نمی‌شود؛ چون که آنها برای رفع نیازهای گوناگون اقتصادی، سیاسی یا اداری باهم ارتباط برقرار می‌کنند و بعد از رفع نیاز معمولاً رابطه خود را قطع می‌کنند.

گفت‌وگو کنید

- پرسش‌های زیر را به دقت بخوانید و درباره آنها بحث و گفت‌وگو کنید:
- ۱- به نظر شما زنده‌گی در شهر چه مشکلات دارد؟
  - ۲- شما چه راه‌حلی را برای آنها پیشنهاد می‌کنید؟

مشکلات شهرهای ما

شهرهای جهان دارای داشته‌ها اند که شهرها را از دهات متمایز می‌سازد. گرچه همه شهرها مشکلات خاص خود را دارند، ولی شهرهای ما به دلیل جنگ‌ها با مشکلات خاص خود مواجه هستند که برخی از مهم‌ترین آنها عبارتند از:

۱- کمبود برق

برق ضروری‌ترین نیاز زنده‌گی در دنیای جدید است؛ زیرا بسیاری از وسایل زنده‌گی جدید با برق کار می‌کنند. متأسفانه کمبود یا نبود برق اکنون یکی از مشکلات اساسی شهرهای ما به شمار می‌رود.

۲- کمبود آب صحی

شهرهای امروزی از سیستم پیشرفته‌یی برای تهیه و توزیع آب برخوردارند، اما متأسفانه شهرهای ما فاقد سیستم آبرسانی فعال است. بیشتر مردم شهرهای افغانستان از چاه‌های کم‌عمق که در داخل خانه‌های خود حفر می‌کنند، استفاده می‌نمایند، در حالی که آب این چاه‌ها غیرصحی بوده و برای صحت مردم ضرر دارد.

۳- دفع زباله

همان‌گونه که می‌دانیم در شهر جمعیت زیادی زنده‌گی می‌کنند. دورکردن زباله‌ها و ناپاکی و آلوده‌گی این جمعیت نیاز به کارگران، وسایل و مدیریت خوب دارد. در غیر آن زباله‌ها شهر را به جایی بدبو، ناپاک و آلوده تبدیل می‌کند. متأسفانه کارمندان و کارگران شاروالی‌های ما از امکانات و مدیریت لازم برخوردار نیستند و به همین دلیل شهرهای ما بسیار ناپاک‌اند.

۴- هوای آلوده

هوای شهرها به خاطر وسایل نقلیه زیاد و کارخانه‌هایی که در داخل یا حومه شهرها وجود دارد، آلوده‌گی زیادی دارد؛ ولی شهرهای ما به خاطر خامه بودن اکثر کوچه‌ها و سرک‌های شهر آلوده‌گی خاکی نیز دارد.

۵- جمعیت زیاد

در شهرها جمعیت زیادی زنده‌گی می‌کنند. افزایش جمعیت باعث ازدحام در سطح شهرها و سرک‌ها می‌گردد. همچنان، وقتی جمعیت شهر افزایش یابد باعث کمبود و گرانی مسکن نیز می‌گردد. بسیاری از شهرهای ما متأسفانه با ازدحام جمعیت و کمبود مسکن مواجه است.

مروری بر درس گذشته

- .....
- .....
- .....

پرسش‌ها

- ۱- شهر چگونه جایی است؟
- ۲- خانواده‌های شهری با خانواده‌های روستایی چه تفاوت‌هایی دارند؟
- ۳- درآمد شهرنشینان از چه راه‌هایی تأمین می‌شود؟
- ۴- روابط اجتماعی در شهر چگونه است؟
- ۵- سه مورد از مشکلات شهرهای افغانستان را بیان کنید.

فعالیت

با بزرگان خانواده مشورت کنید و مزایا و نواقصی زنده‌گی شهری را در یک صفحه بنویسید.

خلاصه درس گذشته

- کوچی‌ها در دامنه کوه‌ها و صحراها در غزدی زنده‌گی می‌کنند.
- آنها بیشتر مالدار اند و در فصل‌های مختلف به دنبال چراگاه‌ها از جایی به جای دیگر کوچ می‌کنند.
- کوچی‌ها در بخش آموزش و صحت مشکلات جدی دارند.
- بخش بزرگ جمعیت کشور ما را روستاییان تشکیل می‌دهند.
- شغل اصلی روستاییان زراعت است، ولی به مالداري و هنرهای دستی نیز می‌پردازند.
- مردم روستا باهم روابط گرم و صمیمی دارند و در کارها با یکدیگر کمک می‌کنند.
- روستاییان نیز مشکلات خاص خود را دارند که آموزش، کمبود زمین، خشکسالی و حوادث طبیعی از مهم‌ترین آنها است.
- عده‌یی از مردم ما در شهرها زنده‌گی می‌کنند.
- خانواده‌های شهری نسبتاً کوچک‌تر اند.
- شهرنشینان معمولاً به کارهای اداری، صنعتی و تجارت اشتغال دارند.
- مردمی که در شهرها زنده‌گی می‌کنند روابط رسمی‌تری با یکدیگر دارند.
- شهرهای ما با مشکلاتی مواجه است که مهم‌ترین آنها عبارتند از: کمبود برق، کمبود مسکن، کمبود آب صحی، دفع زباله‌ها، آلوده‌گی هوا و افزایش جمعیت.